

JOSEP ÁLVAREZ NIEBLA (1945-2021) SANTIAGO ROCA-DELPECH COSTA (1947-2021)

NARCÍS SELLES

Josep Álvarez Niebla. Font: El Periódico.

Santiago Roca D. Font: El Punt Avui.

Durant l'any 2021 han mort dos artistes rellevants estretament vinculats a Girona, Josep Álvarez Niebla (Tetuán, 1945-Girona, 2021) i Santiago Roca-Delpech i Costa (Girona, 1947-2021). D'orígens socials diferents, el primer va néixer en una família nombrosa de classe treballadora de la població marroquina i el segon pertanyia a una fracció de les capes mitjanes gironines vinculada al camp cultural, ambdós van formar part de la generació que va consolidar la modernitat artística a la ciutat.

Malgrat les distintes sensibilitats d'un i altre i les diferents poètiques de les seves obres, tenien en comú la inquietud personal, la destresa tècnica, amb un domini notable del mitjà pictòric, i un coneixement força destacat de l'art del seu temps, que es va veure reforçat per l'estada en capitals europees durant la seva etapa formativa –Niebla a París i Roca a Londres–. També coincidien en el fet de disposar de familiars propers vinculats igualment al camp artístic. El pare d'en Roca D. Costa era el músic i pintor Jaume Roca

Delpech, de fecunda trajectòria, especialment en el conreu de l'aquarel·la, el qual va fer de la representació de la ciutat de Girona el seu principal signe d'identitat. Mentre que en el cas de Niebla, el seu germà Antonio va dirigir durant força temps la galeria d'art 3 i 5, fundada l'any 1975, per on van passar alguns dels millors autors del país, alhora que va contribuir a la projecció d'un grup d'artistes gironins compromesos amb les tendències contemporànies (Francesc Torres Monsó, Enric Ansesa, Montserrat Costa, Jaume Faixó o Quim Corominas).

Tant Roca D. Costa com Niebla van coincidir en l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona (ADAG), que va representar una singular i efectiva eina de lluita estéticoideològica del moviment antifranquista. Mentre que el primer hi va mantenir una relació més directa, tot i que no formava part del seu nucli central i més activista, el segon va participar-hi des de la distància, ja que llavors residia a Barcelona, per bé que amb sovintejades estades a Girona. Un i altre també estaven vinculats als partits d'esquerra del moment: Niebla al PSUC i Roca D. Costa a Convergència Socialista de Catalunya que donaria pas al PSC.

Amb la superació política de la dictadura, malgrat la continuïtat de bona part de les seves estructures de dominació, els dos artistes es van concentrar en una pràctica artística que, si bé responia a pautes bastant diferents – la pintura més aviat extrovertida i impetuosa de Niebla contrastava amb el caràcter íntim i silent de l'obra de Roca D. Costa–, partia d'una concepció comuna de l'art com a producte autònom i molt circumscrit a l'esfera estètica.

El nou context sociopolític i ideologicocultural va afectar més l'obra de Niebla que no pas la de Roca. Cal tenir en compte que Niebla, ja des del principi de la seva activitat artística, s'havia implicat força en manifestacions compromeses i dissidents, que van portar-lo a ser un dels impulsors d'Estampa Popular a Catalunya. En la nova situació va tendir a abandonar el costat més crític i experimental de la seva pràctica visual –que incloïa l'ús del fotomuntatge, la reflexió metalingüística, la conversió de lletres i mots altament connotats políticament en imatges pintades, etc.–, per passar a privilegiar la suposada especificitat de la disciplina pictòrica i el vessant subjectiu de l'art, això és la formalització d'un món interior imbuït de passió, en què tant es manifestaven l'empenta vital o el sentiment tràgic com l'esclat sensual. Un recorregut per al qual es va inspirar en troballes i recursos retòrics de corrents com el *support-surface* francès, l'expressionisme abstracte americà o alguns suggeriments d'arrel informalista, un univers referencial molt present en l'escena artística de l'època.

Santiago Roca, per la seva banda, va aprofundir en un camí que ja havia

iniciat a començaments dels anys setanta i que representava una via més al marge de les dinàmiques socials, culturals i artístiques predominants. Malgrat l'aparença vagament hiperrealista de la seva pintura i que l'inici del seu univers visual més característic va coincidir amb l'emergència internacional d'aquesta tendència, les motivacions, els interessos i les finalitats de la seva obra no hi tenen gaire res a veure. Personalment, el seu fer plàstic em remet força al concepte freudià d'"estranyesa inquietant", que havia inspirat Franz Roh en la seva formulació del realisme màgic. En efecte, Roca D. Costa tot i alimentar-se d'una certa realitat, hi projectava una mirada desrealitzadora que convertia allò conegut en quelcom d'enigmàtic i artificios, com congelat en el temps o com una mera escenografia. És un tipus de pintura que, malgrat el seu caràcter figuratiu i el pes de la tradició, no hauria estat possible sense les troballes de determinades avantguardes històriques o certs realismes europeus d'entreguerres. L'obra de l'artista es troba amarada també de nombroses referències cultes a la història de l'art, del barroquisme holandès a la nova objectivitat alemanya o a la pintura metafísica italiana.

Si bé l'obra de Niebla va gaudir d'una recepció crítica i d'una projecció pública més gran que la de Roca D. Costa, possiblement afavorides per la seva personalitat efusiva i vehement i pel fet de disposar d'una xarxa de relacions i contactes més àmplia i diversa, un i altre van ser dos dels autors vinculats a Girona que van assolir una major integració en el sistema artístic i en el mercat de l'art. Ambdós van aconseguir professionalitzar-se com a artistes atès que la seva obra disposava d'un públic receptiu i del favor de col·leccionistes i de galeries d'art reconegudes. Una integració que, lògicament, va condicionar el desenvolupament del seu fer.

Les aportacions d'un i altre contemplades globalment i des de la perspectiva que dona el temps resulten força dissímils. Niebla és autor d'algunes obres fonamentals, emblemàtiques i punyents, que formen part de la memòria col·lectiva i que sobresurten molt per damunt de la resta de la seva vasta producció, la qual, al meu entendre, paga el preu d'un excés de facilitat executora. Santiago Roca, en canvi, és com una mar en calma de fondàries ocultes, les seves pintures es fonamenten en un laboriós procés de treball i el seu valor es troba més en el conjunt que en unes determinades i molt concretes obres. En definitiva, dues trajectòries d'un interès notable que, des de posicions distants, van marcar de forma significativa el desenvolupament de les arts a Girona.

